

มรณกรรมของหลินเปียวเมื่อ ค.ศ. 1971: จุดจบของผู้นำ ที่ทะเยอทะยานหรือเหยื่อของการปฏิวัติวัฒนธรรม?*

สิทธิพล เครือรัฐติกาล

วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

การเสียชีวิตของหลินเปียว รองประธานพรรคคอมมิวนิสต์และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของจีน ผู้เป็นดาวรุ่งในยุคของการปฏิวัติวัฒนธรรมเมื่อ ค.ศ. 1971 เป็นปริศนาสำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองจีนสมัยใหม่ ประวัติศาสตร์ฉบับของทางการจีนอธิบายว่าเขาเป็นผู้นำที่ทะเยอทะยานและพยายามก่อรัฐประหารด้วยการ ลอบสังหารเหมาเจ๋อตงแต่ล้มเหลว ขณะที่บทความนี้พยายามฉายภาพให้เห็นมุมมองอีกด้านซึ่งเสนอว่า หลินเปียว มิได้เป็นผู้ที่มีความทะเยอทะยาน จุดจบของเขาเป็นผลมาจากบทบาทของสมาชิกในครอบครัวซึ่งนำไปสู่ความ ขัดแย้งกับกลุ่มของเจียงชิง รวมทั้งความยากลำบากที่เขาต้องเผชิญในการจัดการความสัมพันธ์กับผู้นำที่เปี่ยม ด้วยบารมีอย่างเหมาเจ๋อตง

คำสำคัญ หลินเปียว เหมาเจ๋อตง การปฏิวัติวัฒนธรรม

The Death of Lin Biao in 1971: the End of an Ambitious Leader or a Victim of the Cultural Revolution?

Sitthiphon Kruarattikan

College of Interdisciplinary Studies, Thammasat University

Abstract

The death of Lin Biao, Vice-Chairman of the Chinese Communist Party and Defense Minister of the People's Republic of China (PRC), who was the rising star during the Cultural Revolution in 1971 is considered one of the great mysteries in the political history of modern China. The official version of PRC history portrays him as an ambitious leader who tried to stage a coup by assassinating Mao Zedong but failed. However, this article aims to shed new light on him by arguing that he was a humble leader whose death was a result of, first, his family's roles that led to the conflict with Jiang Qing's faction and, second, the difficulties he faced in maintaining a proper relationship with a highly-charismatic leader like Mao Zedong.

Keywords: Lin Biao, Mao Zedong, Cultural Revolution

* บทความนี้ปรับปรุงมาจากบทความที่นำเสนอในงานประชุมวิชาการ เรื่อง "ดาวร้ายในประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจีน" จัดโดยโครงการจีนศึกษาและศูนย์การเรียนรู้จีนศึกษาบรมราชกุมารี สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ร่วมกับ โครงการปริญญาโทวัฒนธรรมจีนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556

1. บทนำ

“เกี่ยวกับความเป็นมาของการต่อสู้ขบวนการลัทธิเหมาที่ค้ำประกันพรรคและอาชญากรรม
ของกลุ่มนี้ ทั่วทั้งพรรค ทั่วทั้งกองทัพ และประชาชนทั่วประเทศต่างก็ทราบกันดีแล้ว
ในที่นี้จึงไม่จำเป็นต้องกล่าวอะไรมากนัก”
(โจวเินไหล, 24 สิงหาคม 1973)

“ลัทธิเหมาของพรรคก่อตั้งแต่ปลายปี ค.ศ. 1970 แล้วว่าเขาขาดความไว้วางใจจากเหมา
ส่วนเขาจะแก้ด้วยวิธีการจะลอบสังหารเหมาจริงหรือไม่ นั่น ความจริงเรื่องยังมีเงื่อนงำ”
(เขียน ธีระวิทย์, 2527)

จอมพลหลินเปียว (林彪) รองประธานพรรคคอมมิวนิสต์และรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
กลาโหมของจีนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในยุคปฏิวัติวัฒนธรรม (ค.ศ. 1966 – 1976) ควบคู่ไปกับ
แก๊งสี่คน (四人帮)¹ ในการเชิดชูลัทธิบูชาเหมาเจ๋อตง (毛泽东) ประธานพรรคคอมมิวนิสต์จีน
การเสียชีวิตของเขาพร้อมด้วยเย่ฉวิน (叶群) ภรรยาและหลินลี่กั๋ว (林立果) บุตรชายด้วยเหตุ
เครื่องบินตกที่เมืองอุนดัวร์ข่าน (Undur Khan) สาธารณรัฐประชาชนมองโกเลีย เมื่อวันที่ 13
กันยายน ค.ศ. 1971 ถือเป็นเหตุการณ์ใหญ่และเป็นปริศนาสำคัญในประวัติศาสตร์การเมือง
ของสาธารณรัฐประชาชนจีน เอกสารของทางการจีนระบุว่า หลินเปียว เย่ฉวิน และหลินลี่กั๋ว
ได้วางแผน “โครงการ 571” (五七一工程)² เพื่อก่อรัฐประหารด้วยการวางระเบิดขบวนรถไฟของ
เหมาเจ๋อตงซึ่งกำลังแล่นจากทางโจวไปยังเซียงไฮ้ แต่เหมาเจ๋อตงรู้ทันจึงได้ให้ขบวนรถไฟวิ่ง
ออกจากทางโจวก่อนกำหนดและกลับถึงกรุงปักกิ่งอย่างปลอดภัย เมื่อแผนลอบสังหารล้มเหลว
ทั้งสามคนจึงได้ขึ้นเครื่องบินหลบหนีไปยังสหภาพโซเวียต แต่ประสบอุบัติเหตุตกกลางทาง
(หลิวหยูเหียน และคณะ, 1980; Zong, 1989, pp. 153-154; Hu, 1994, pp. 671-672)
หลังจากนั้นไม่นานนายทหารคนสนิทของหลินเปียว จำนวน 4 คน ได้แก่ หวงหย่งเซิ่ง (黄永胜)
อู๋ฝ่าเสี้ยน (吴法宪) หลี่จ้าวผิง (李作鹏) และชีวฮุยจ้าว (邱会作) ต่างถูกจับกุม ต่อมาใน ค.ศ. 1973
คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ลงมติขับไล่ “กลุ่มของหลินเปียวที่ต่อต้านพรรค”
(林彪反党集团) ออกจากการเป็นสมาชิกพรรค และเหมาเจ๋อตงยังได้วิจารณ์ว่าหลินเปียวเป็น
ผู้ที่นิยมความคิดแบบขงจื้อ คำวิจารณ์ดังกล่าวได้พัฒนาเป็น “ขบวนการวิพากษ์หลินเปียว

¹ ประกอบไปด้วยเจียงชิง (江青 ภรรยาของเหมาเจ๋อตง) จางชุนเฉียว (张春桥) หวังหงเหวิน (王洪文) และเหยา
เหวินหยวน (姚文元)

² อ่านว่า อู่-ซี-อี ซึ่งออกเสียงใกล้เคียงกับคำว่า 武起义 (อู่-ฉี-อี้) ที่หมายถึงการลุกขึ้นสู้ด้วยอาวุธ

วิพากษ์ขงจื้อ" (批林批孔运动) ใน ค.ศ. 1974 (Hu, 1994, p. 695) รวมทั้งยังมีการตีแผ่ความล้มเหลวของหลินเปียวในฐานะนักการทหารอีกด้วย (Chan, 1976)

หลังการอสัญกรรมของเหมาเจ๋อตงเมื่อ ค.ศ. 1976 ทางพรรคคอมมิวนิสต์จีนภายใต้การนำของเติ้งเสี่ยวผิง (邓小平) ได้จัดให้มีการชำระคดีความที่เกิดขึ้นในยุคปฏิวัติวัฒนธรรม โดยในวันที่ 29 กันยายน ค.ศ. 1980 สภาผู้แทนประชาชนมีมติให้จัดตั้งศาลและอัยการพิเศษเพื่อพิจารณาคดีของหลินเปียวไปพร้อมกับแก๊งสี่คน คำพิพากษาของศาลเมื่อวันที่ 23 มกราคม ค.ศ. 1981 ยืนยันความผิดของหลินเปียว เย่ฉวิน และหลินลี่กั๋วในการวางแผนก่อรัฐประหาร รวมทั้งยังวินิจฉัยด้วยว่า แม้นายทหารคนสนิทของหลินเปียวทั้งสี่คนจะมีได้มีส่วนรู้เห็นโดยตรงในการวางแผนรัฐประหาร หากแต่ก็ได้กระทำความผิดหลายกระทงตลอดยุคปฏิวัติวัฒนธรรม ศาลตัดสินจำคุกหยังเหิง 18 ปี อุ๋ฝ่าเสียนกับหลี่จ้าวเฟิงคนละ 17 ปี และชีวฮู่จ้าว 16 ปี รวมทั้งตัดสินทางการเมืองอีกคนละ 5 ปี (A Great Trial in Chinese History, 1981) ซึ่งเฟี้ยเสี่ยวทง (费孝通) ศาสตราจารย์ด้านสังคมวิทยาซึ่งเป็นหนึ่งในคณะผู้พิพากษาระบุว่าการดำเนินคดีครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน และสะท้อนว่าไม่มีผู้ใดจะละเมิดหลักแห่งกฎหมาย (rule of law) ได้ตามใจชอบ (Fei, 1981)

อย่างไรก็ตาม การพิจารณาคดีดังกล่าวมิได้ดำเนินไปโดยปราศจากเสียงวิพากษ์วิจารณ์ดังที่ เขียน ชีระวิทย์ นักวิชาการด้านจีนศึกษาของไทยตั้งข้อสังเกตโดยสรุปว่า (1) กฎหมายอาญาที่บังคับใช้ในคดีนี้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1980 จึงเท่ากับเป็นการใช้กฎหมายย้อนหลังอันขัดกับหลักยุติธรรมสากล (2) เฟิงเจิน (彭真) ประธานคณะกรรมการร่างกฎหมายอาญา และเจียงฮว่า (江华) ประธานคณะผู้พิพากษาต่างเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบในทางลบจากการปฏิวัติวัฒนธรรม และ (3) ข้อกล่าวหาต่างๆ ที่อัยการฟ้อง หากจำเลยไม่ตอบหรือตอบไม่ตรงประเด็นก็ให้ถือว่าจำเลยยอมรับโดยไม่ต้องหาข้อพิสูจน์ใดๆ อีกต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้เท่ากับเป็นการนำกฎหมายมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง (เขียน ชีระวิทย์, 2527, น. 16-17)

การที่กรณีของหลินเปียวเป็นคดีทางการเมือง ประกอบกับระบบการเมืองที่ค่อนข้างปิดลับของจีนทำให้เกิดการตั้งคำถามต่อคำอธิบายของทางการจีนเกี่ยวกับการตายของเขา หนังสือเล่มหนึ่งซึ่งเป็นที่โจษจันกันมากในทศวรรษ 1980 ชื่อว่า *The Conspiracy and Death of Mao's Heir* เขียนโดยผู้ใช้นามแฝงว่า Yao Ming-le เมื่อ ค.ศ. 1983 ซึ่งแม้จะระบุตรงกับทางการจีนว่าหลินเปียวเป็นบุคคลที่ทะเยอทะยานและวางแผนก่อรัฐประหาร แต่คำอธิบายที่แตกต่างออกไปก็คือ หลินเปียวและเย่ฉวินมิได้เสียชีวิตจากเหตุเครื่องบินตก หากแต่ถูกเหมาเจ๋อตงและนายกรัฐมนตรีโจวเินไหล (周恩来) วางแผนสังหารด้วยจรวดขีปนาวุธกลับจากงานเลี้ยงอาหารค่ำที่เหมาเจ๋อตงจัดขึ้น ณ บ้านพักชนกรุงปักกิ่ง ส่วนหลินลี่กั๋วเมื่อรู้ว่ามีบิดาและมารดาถูกสังหารจึงขึ้นเครื่องบินหนีไปสหภาพโซเวียต แต่ก็ถูกจรวดของจีนยิงตกใน

มองโกเลีย (หยาวหมิงเล่อ, 2528) อย่างไรก็ตาม มีการตั้งคำถามค่อนข้างมากเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลในหนังสือเล่มนี้ (บุญศักดิ์ แสงระวี, 2528, น. 205-207)

ในบทความนี้ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นงานศึกษาแบบทวนกระแส (revisionist views) เกี่ยวกับหลินเปียว ซึ่งหมายถึงมุมมองที่แตกต่างไปจากกระแสหลักที่นำเสนอโดยทางการพรรคคอมมิวนิสต์จีน โดยหยิบยกงานจำนวน 2 เรื่องที่สำคัญ ได้แก่ (1) *The Tragedy of Lin Biao: Riding the Tiger during the Cultural Revolution, 1966-1971* เขียนโดย Frederick C. Teiwes และ Warren Sun (1996) และ (2) *The Culture of Power: The Lin Biao Incident in the Cultural Revolution* เขียนโดย Jin Qiu (1999) บุตรสาวของผู้นำเสียน นายทหารที่ใกล้ชิดหลินเปียวที่ถูกศาลตัดสินจำคุก และยังอาศัยข้อมูลจากงานศึกษาอื่นๆ ที่กล่าวถึงกรณีของหลินเปียวอีกด้วย เช่น หนังสือชีวประวัติโจวเินไหลที่เขียนโดย Gao Wenqian (2007) อดีตเจ้าหน้าที่ประจำสำนักวิจัยเอกสารแห่งศูนย์กลางพรรค เป็นต้น ซึ่งงานศึกษาเหล่านี้อ้างอิงข้อมูลแหล่งอื่นที่นอกเหนือไปจากเอกสารของทางการจีน เช่น บันทึกของจางหยุนเซิง (张云生) เลขานุการประจำสำนักงานของหลินเปียวช่วง ค.ศ. 1966 ถึง ค.ศ. 1970 บันทึกของกวนเหว่ยชวิน (官伟勋) เจ้าหน้าที่จากกองทัพอากาศที่เป็นครูสอนวรรณคดีให้แก่เย่ฉวิน เป็นต้น ซึ่งข้อมูลที่ปรากฏชวนให้เราต้องหันมาทบทวนกรณีของหลินเปียวกันใหม่

2. เส้นทางการเมืองของหลินเปียว

หลินเปียวเกิดที่มณฑลหูเป่ย์เมื่อ ค.ศ. 1907 ตรงกับยุคลัทธิราชวงศ์ชิง เขาเริ่มต้นชีวิตทางการเมืองในกลางทศวรรษ 1920 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่พรรคกั๋วหมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์จีนจับมือกันเป็นพันธมิตรเพื่อปราบขุนศึกภาคเหนือ เขาเข้าศึกษาที่โรงเรียนนายร้อยหวงฝู่ (黄埔军校) ที่เมืองกว่างโจวเมื่อ ค.ศ. 1925 ซึ่ง ณ ที่นั่นมีโจวเินไหลเป็นรองผู้อำนวยการฝ่ายการเมือง และเมื่อสองพรรคแตกหักกันใน ค.ศ. 1927 หลินเปียวได้เข้าร่วมกับกองทัพแดงของเหมาเจ๋อตงและจูเต๋อ (朱德) ณ ฐานที่มั่นเขาจิ้งกั (井冈山) และเจริญก้าวหน้าทางการเมืองอย่างรวดเร็ว โดยในการเดินทัพทางไกล (The Long March) ที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนหนีการปราบปรามครั้งใหญ่ของพรรคกั๋วหมินตั๋งช่วง ค.ศ. 1934 ถึง ค.ศ. 1935 หน่วยทหารของหลินเปียวทำหน้าที่เป็นแนวหน้าคอยเบิกทาง ซึ่งเท่ากับช่วยรักษาความปลอดภัยให้กับผู้นำคนสำคัญของพรรคจนทำให้เหมาเจ๋อตงไว้วางใจเขามากขึ้น (Jin, 1999, pp. 64-66) ช่วงสงครามต่อต้านญี่ปุ่นเมื่อ ค.ศ. 1938 หลินเปียวได้รับบาดเจ็บสาหัสจนส่งผลกระทบต่อกระดูกสันหลังและระบบประสาทส่วนกลางจนกลายเป็นปัญหาสุขภาพเรื้อรัง (Jin, 1999, p. 147) เขาต้องพักฟื้นอยู่จนถึง ค.ศ. 1942 จึงกลับมาปฏิบัติงานได้ และต่อมาในสงครามกลางเมืองตั้งแต่ ค.ศ. 1946 ถึง ค.ศ. 1949 หลินเปียวได้แสดงความสามารถทางการเมืองจนเอาชนะทหารกั๋วหมินตั๋งใน

สมรภูมิลีลียวซี-เสียนหยาง (辽沈战役) ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และสมรภูมิเป่ย์ผิง-เทียนจิน (平津战役) ทางภาคเหนือซึ่งเป็นสองในสามสมรภูมิต้าก๊กกั๋วของพรรคคอมมิวนิสต์จีน³ และเมื่อถึง ค.ศ. 1955 หลินเปียวในวัยเพียง 48 ปี ได้เลื่อนยศขึ้นเป็นจอมพล นับเป็นจอมพลที่อายุน้อยที่สุดของกองทัพปลดปล่อยประชาชน (Jin, 1999, p. 70)

เป็นที่น่าสังเกตว่าในทศวรรษ 1950 หลินเปียวมิได้มีบทบาททางการเมืองมากนัก แม้เขาจะได้รับตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีเมื่อ ค.ศ. 1954 กรรมการกรมการเมืองเมื่อ ค.ศ. 1955 และรองประธานพรรคเมื่อ ค.ศ. 1958 ก็ตาม ทั้งนี้เหตุผลมาจากปัญหาสุขภาพเป็นสำคัญ เขาไม่ได้แสดงบทบาทในสงครามเกาหลีช่วง ค.ศ. 1950 ถึง ค.ศ. 1953 และได้ปรากฏตัวในการประชุมสภาที่ปรึกษาการเมืองประชาชนแห่งประเทศไทยเมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 1957 อีกด้วย และยังมีแหล่งข้อมูลระบุว่าเขาป่วยจนต้องเดินทางไปรักษาตัวที่สหภาพโซเวียตในช่วงครึ่งแรกของทศวรรษ 1950 (Teiwes and Sun, 1996, pp. 171-173; Jin, 1999, p. 70) ปัญหาสุขภาพที่เรื้อรังส่งผลให้หลินเปียวเป็นคนเก็บเนื้อเก็บตัวและไม่พบปะกับใครบ่อยนัก การขอเข้าพบหลินเปียวหรือสื่อสารกับเขามักจะต้องกระทำการผ่านเย่ฉวินผู้เป็นภรรยา (Jin, 1999, p. 147)

เหตุการณ์ทางการเมืองในปลายทศวรรษ 1950 ทำให้หลินเปียวกลายเป็นผู้ที่มิมีบทบาทโดดเด่นมากขึ้น กล่าวคือ ในการประชุมคณะกรรมการกรมการเมืองที่หลูซาน (庐山) มณฑลเจียงซี เมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1959 จอมพลเผิงเต๋อหุย (彭德怀) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมได้วิจารณ์นโยบายเศรษฐกิจแบบก้าวกระโดดของเหมาเจ๋อตงอย่างรุนแรงจนถูกสั่งปลดออกจากตำแหน่งและให้หลินเปียวรับตำแหน่งแทน รวมทั้งตำแหน่งรองประธานกรมการเมืองทหารของพรรคในปิดถัดมา ข้อที่น่าสังเกตก็คือ หลินเปียวมิได้ให้ความสนใจกับตำแหน่งใหม่มากนักและได้มอบหมายงานส่วนใหญ่ให้กับจอมพลหลว่รุ่ยชิ่ง (罗瑞庆) และจอมพลเฮ้อหลง (贺龙) เป็นผู้รับผิดชอบแทน (Sun, 1998) แต่ในเวลาเดียวกันนั้นเอง เหมาเจ๋อตงผู้ซึ่งรู้สึกว่าการตนเองกำลังสูญเสียบทบาทการนำในพรรคให้กับกลุ่มของหลิวเส้าฉี (刘少奇) ก็ต้องการฐานสนับสนุนจากหลินเปียวและกองทัพปลดปล่อยประชาชน ทำให้หลินเปียวไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากการยินยอมตามความต้องการของเหมาเจ๋อตง โดยในช่วงครึ่งแรกของทศวรรษ 1960 กองทัพปลดปล่อยประชาชนได้จัดพิมพ์ *สรรนิพนธ์เหมาเจ๋อตง* (毛泽东著作选读) และ *คติพจน์ประธานเหมา* (毛主席语录) แจกจ่ายไปทั่วประเทศหลายร้อยล้านเล่ม (Jin, 1999, pp. 76-77) จนทำให้เหมาเจ๋อตงมีความมั่นใจในฐานะสนับสนุนทางการเมืองและพร้อมที่จะก่อการปฏิวัติวัฒนธรรมขึ้นใน ค.ศ. 1966

การปฏิวัติวัฒนธรรมนำไปสู่สถานการณ์การเมืองของหลิวเส้าฉีผู้เป็นกรรมการประจำกรมการเมืองลำดับที่สองมาตั้งแต่ ค.ศ. 1956 จนเคยเป็นที่เข้าใจกันว่าเขาคือทายาททาง

³ อีกสมรภูมิต้าก๊กกั๋วก็คือ สมรภูมิต้าไห่ (淮海战役) ในแถบลุ่มแม่น้ำฉางเจียง ซึ่งเป็นผลงานของเจียงเสี่ยวผิง

การเมืองของเหมาเจ๋อตง⁴ และเพื่อให้การปฏิวัติดำเนินไปได้ลุล่วง เหมาเจ๋อตงจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องรักษาเสียงสนับสนุนจากกองทัพปลดปล่อยประชาชนให้คงอยู่ต่อไป ฉะนั้นในการประชุมคณะกรรมการกลางพรรคเต็มคณะครั้งที่ 11 ของการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 8 เมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1966 หลินเปียวซึ่งกำลังลาป่วยและพักฟื้นอยู่ที่ตำบลเหียนจึงถูกเรียกตัวกลับมายังกรุงปักกิ่งเพื่อรับตำแหน่งกรรมการประจำกรมการเมืองลำดับที่สอง แม้หลินเปียวจะพยายามปฏิเสธไม่รับตำแหน่งทั้งทางวาจาและลายลักษณ์อักษร แต่เหมาเจ๋อตงก็ยืนยันกรานจนหลินเปียวต้องยินยอม ในครั้งนั้นเหมาเจ๋อตงได้วิจารณ์ว่าหลินเปียวเหมือนจักรพรรดิหมิงซื่อจง (明世宗 ครองราชย์ ค.ศ. 1522 - 1566) ที่เอาแต่เก็บตัวเพื่อแสวงหาอายุวัฒนะจนไม่สนใจกิจการบ้านเมือง (Teiwes and Sun, 1996, p. 64; Jin, 1999, p. 79; Gao, 2007, p. 189)

แม้จะกลายเป็นผู้นำพรรคอันดับสอง แต่หลินเปียวก็พยายามที่จะไม่แสดงตนให้โดดเด่นเกินไป บันทึกของจางหยุนซึ่งระบุว่าในฤดูร้อนของ ค.ศ. 1967 หลินเปียวส่งจดหมายแจ้งไปยังโจวเอินไหล หน่วยงานต่าง ๆ ของพรรคและรัฐบาล รวมทั้งองค์กรมวลชนทั้งหลายให้ดำเนินงานด้านโฆษณาการที่เน้นการยกย่องเหมาเจ๋อตงแต่เพียงผู้เดียว โดยห้ามใช้คำว่า “หลินเปียวจงเจริญ” และในฤดูร้อนของปีถัดมาเมื่อเขานั่งรถและพบเห็นป้ายคำขวัญที่ยกย่องเขาติดอยู่ตามท้องถนนในกรุงปักกิ่ง เขาก็ได้สั่งการให้ถอดป้ายออกในทันที อีกทั้งหลักในการทำงานของหลินเปียวก็คือ “ถ้าประธานเหมาเห็นชอบ ข้าพเจ้าก็เห็นชอบ” (Zhang, 1993, pp. 55, 63-64)

เมื่อถึงกลาง ค.ศ. 1967 เหมาเจ๋อตงเริ่มตระหนักว่าปฏิบัติการของยามพิทักษ์แดง (红卫兵) ในการปฏิวัติวัฒนธรรมกำลังบานปลายจนนำประเทศจีนเข้าสู่สภาวะอนาธิปไตย เขาจึงต้องอาศัยหลินเปียวและกองทัพปลดปล่อยประชาชนในการยุติสภาวะดังกล่าวและฟื้นฟูระเบียบขึ้นมาใหม่ ความสำคัญของหลินเปียวและกองทัพเห็นได้ชัดเจนในการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 9 เมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 1969 ซึ่งกรรมการกรมการเมืองชุดใหม่จำนวน 12 ใน 25 คนมาจากกองทัพ ซึ่งรวมถึงนายทหาร 4 คนที่ใกล้ชิดกับหลินเปียว ได้แก่ หวงหยงเซิง อู่ฝ่าเสียน หลี่จ้าวเฟิง และชีวฮู่จ้าว ส่วนเย่ฉวน ภรรยาของหลินเปียวก็ได้รับเลือกเป็นกรรมการกรมการเมืองด้วย (เจียงชิง 江青 ภรรยาของเหมาเจ๋อตงก็เช่นกัน) สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ ที่ประชุมมีมติรับรองธรรมนูญพรรคฉบับใหม่ที่มีเนื้อหาระบุลงไปชัดเจนว่าหลินเปียวคือทายาททางการเมืองของเหมาเจ๋อตง (MacFarquhar, 1991, pp. 306-308)

แม้ว่าการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 9 จะดูเป็นความสำเร็จในชีวิตทางการเมืองของหลินเปียว หากแต่สถานะทายาททางการเมืองทำให้เขาวางตัวลำบากยิ่งขึ้น หลินเปียวได้เห็นตัวอย่างมาแล้วจากชะตากรรมของหลิวเส้าฉี อดีตผู้นำอันดับสองของพรรค รวมทั้งกรณีของ

⁴ หลิวเส้าฉีล้มป่วยและเสียชีวิตอย่างอ่อนแอในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1969 โดยขาดการรักษาพยาบาลที่ถูกต้อง ดูชีวิตทางการเมืองและชะตากรรมของเขาได้ใน สิทธิพล เครือรัฐติกาล (2556)

ตั้งเสี่ยวผิง ซึ่งหลินเปียวมองว่าทั้งสองคนไม่ได้กระทำความผิดใดๆ (Jin, 1999, p. 78; Gao, 2007, p. 189) ฉะนั้นเมื่อโจวเอนไหลกล่าวปราศรัยในที่ประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 9 โดยยกย่องว่าหลินเปียวเป็นผู้ปรีชาสามารถและเหมาะสมกับตำแหน่งทายาททางการเมือง หลินเปียวจึงรีบลุกขึ้นปฏิเสธคำยกย่องดังกล่าวในทันที (Gao, 2007, pp. 198-199) ทั้งนี้เพื่อป้องกันความเข้าใจผิดว่าเขาจะแย่งบารมีกับเหมาเจ๋อตง

3. บทบาทของเย่ฉวินผู้เป็นภรรยา

การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 9 เมื่อ ค.ศ. 1969 นอกจากจะยืนยันสถานะทางการเมืองของหลินเปียวแล้ว ยังสะท้อนบทบาทที่เพิ่มขึ้นของเย่ฉวินผู้เป็นภรรยาที่ได้รับเลือกเป็นกรรมการกรมการเมืองอีกด้วย เย่ฉวินเกิดเมื่อ ค.ศ. 1917 แต่งงานกับหลินเปียวเมื่อ ค.ศ. 1943 มีบุตรด้วยกันสองคน คนแรกเป็นบุตรสาวนามว่า หลินลี่เหิง (林立衡 เกิด ค.ศ. 1944) ซึ่งไม่ลงรอยกับเย่ฉวินผู้เป็นมารดา⁵ คนที่สองเป็นบุตรชายนามว่า หลินลี่กั๋ว (เกิด ค.ศ. 1945) และด้วยเหตุที่หลินเปียวมีปัญหาสุขภาพเรื้อรัง ประกอบกับเย่ฉวินมีบุคลิกที่แข็ง ทำให้นางกลายเป็นผู้มีอำนาจควบคุมการดำเนินชีวิตของหลินเปียว ดังตัวอย่างที่ปรากฏในหนังสือของกวนเหว่ยชวินซึ่งทำงานในสำนักงานของหลินเปียว ความตอนหนึ่งว่า

จาง เพื่อนของฉันที่เป็นครูสอนวรรณคดีให้กับเย่เคยเห็นเหตุการณ์ครั้งหนึ่งด้วยตนเอง ในฤดูร้อน ค.ศ. 1971 เมื่อเขากำลังนั่งชมภาพยนตร์พร้อมกับเย่ฉวินและคนอื่น ๆ ภายหลังจากว่ายน้ำเสร็จ มีเจ้าหน้าที่ของหลินเดินมาหาเย่แล้วพูดว่า “ท่านผู้บัญชาการ (หมายถึงหลินเปียว – ผู้เขียนบทความ) บอกว่าท่านมีเสมหะในปาก ไม่ทราบควรจะกลืนหรือคาย จึงให้มาถามคุณ” เย่ตอบอย่างขะแย่งว่า “ให้ท่านคายออกซะ” เจ้าหน้าที่ในสำนักงานของหลินเปียวเคยชินกับเรื่องแบบนี้เสียแล้ว ไม่มีใครมองว่าเป็นเรื่องแปลกหรือตลกแต่อย่างใด

(Guan, 1993, pp. 213-214 อ้างใน Jin, 1999, p. 146)

⁵ คนใกล้ชิดมักเรียกเธอว่า หลินโต้วโต้ว (林豆豆) เนื่องจากเธอชอบรับประทานเต้าหู้มาตั้งแต่เด็ก เย่ฉวินตั้งท้องโต้วโต้วในช่วงสงครามต่อต้านญี่ปุ่น (ค.ศ. 1937 – 1945) ความลำบากในช่วงสงครามทำให้นางพยายามทำแท้งหลายครั้งแต่ไม่สำเร็จจนกระทั่งคลอดโต้วโต้วออกมาขณะตั้งครรภ์ได้เพียง 7 เดือน เรื่องนี้ทำให้โต้วโต้วเชื่ออยู่ลึกๆ ว่ามารดามีได้รักตนหรือเย่ฉวินอาจไม่ใช่มารดาที่ให้กำเนิดตนเองด้วยซ้ำ (Jin, 1999, p. 153)

ช่วงทศวรรษ 1950 เย่ฉวินเป็นเพียงแม่บ้านที่ไม่ได้มีบทบาททางการเมืองใดๆ แต่เมื่อหลินเปียวรับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเมื่อ ค.ศ. 1959 บทบาทของนางก็เพิ่มขึ้นตามสามี โดยใน ค.ศ. 1960 นางได้รับตำแหน่งเป็นหัวหน้าสำนักงานของหลินเปียว ซึ่งเหมาเจ๋อตงก็เห็นดีด้วย (Teiwes and Sun, 1996, p. 187) บทบาทของเย่ฉวินยิ่งเพิ่มมากขึ้นเมื่อเกิดการปฏิวัติวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังเหตุการณ์ “กระแสทวนเดือนกุมภาพันธ์” (二月逆流 February Adverse Current) เมื่อ ค.ศ. 1967 ซึ่งส่งผลให้เหมาเจ๋อตงสั่งพักงานกรรมการการเมืองหลายคน⁶ เย่ฉวินจึงได้รับอนุญาตให้เข้าประชุมกรรมการเมืองได้เสมือนเป็นสมาชิก (Jin, 1999, p. 150)

เย่ฉวินมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้หลินเปียวยกย่องเหมาเจ๋อตงโดยหวังว่าสามีของตนจะได้รับความไว้วางใจมากยิ่งขึ้น ดังนั้นทีกของจางหยุนเซิงที่ระบุว่า เดิมในเอกสารที่หลินเปียวส่งไปให้เหมาเจ๋อตงพิจารณามักใช้ประโยคที่ว่า “เชิญท่านประธานอ่าน” (请主席阅) แต่เมื่อถึงต้น ค.ศ. 1967 เย่ฉวินสั่งการให้เปลี่ยนคำว่า “เชิญ” (请) เป็น “ถวาย” (呈) ซึ่งมีเลขานุการคนหนึ่งในสำนักงานของหลินเปียวคัดค้านเพราะคำดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์ของยุคศักดินาและเลิกใช้กันไปแล้วหลังการปฏิวัติ ค.ศ. 1949 แต่เย่ฉวินยังยืนยันตามเดิมโดยให้เหตุผลว่าเหมาเจ๋อตงมีสถานะคู่ควรกับคำดังกล่าว (Zhang, 1993, p. 63)

แม้การปฏิวัติวัฒนธรรมจะทำให้เมื่อถึงปลายทศวรรษ 1960 เหมาเจ๋อตงสามารถกำจัดศัตรูทางการเมืองออกไปได้สำเร็จ แต่สิ่งที่ตามมาคือการแย่งชิงอำนาจระหว่างแก๊งสี่คนที่น่าโดยเจียงซิงกับกลุ่มของหลินเปียว ซึ่งทั้งสองกลุ่มนี้ต่างได้ดิบได้ดีจากการปฏิวัติดังกล่าว และเย่ฉวินก็ได้แสดงบทบาทไม่แพ้เจียงซิงในการต่อสู้เพื่อช่วงชิงความได้เปรียบทางการเมือง โดยในการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 9 เมื่อ ค.ศ. 1969 ในขั้นตอนการลงคะแนนเลือกกรรมการกลางของพรรค เย่ฉวินได้บอกให้บรรดานายพลผู้ใกล้ชิดหลินเปียวไปชักชวนไม่ให้ผู้แทนจากกองทัพลงคะแนนให้กับกลุ่มของเจียงซิง จนทำให้กลุ่มดังกล่าวได้คะแนนเสียงน้อยกว่ากลุ่มของหลินเปียวจนเจียงซิงไม่พอใจ (Jin, 1999, p. 120)

หลินเปียวมิได้สบายใจกับบทบาททางการเมืองที่เพิ่มขึ้นของภรรยา เขาเคยเขียนโคลงสองบรรทัดให้ภรรยาแขวนไว้ที่หัวเตียงเพื่อเตือนไม่ให้แสวงหาเกียรติยศ ตำแหน่ง และอำนาจ (Jin, 1999, p. 120) แต่กระนั้นเขาซึ่งชอบเก็บเนื้อเก็บตัวก็ยังคงพึ่งพาภรรยาในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ อยู่ดี และมีหลายครั้งที่เย่ฉวินดำเนินการต่างๆ ในนามของหลินเปียวโดยที่เจ้าตัว

⁶ ในที่ประชุมกรรมการเมืองซึ่งมีโจวเอนไหลเป็นประธานเมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1967 ถานเจิ้นหลิน (谭震林) เจินอี้ (陈毅) เย่เจียนอิง (叶剑英) หลี่ฟู่ซุน (李富春) หลี่เซียนเนียน (李先念) สวีเซียงเจียน (徐向前) และเฉียวหรงเจิน (聂荣臻) ได้วิพากษ์วิจารณ์การปฏิวัติวัฒนธรรม ทำให้เหมาเจ๋อตงไม่พอใจและตราหน้าว่าคนเหล่านี้ขัดขวางกระแสการปฏิวัติ

ไม่ได้รับรู้ด้วย ดังนั้นทีกของจางหยุนเซิง เลขานุการประจำสำนักงานของหลินเปียวซึ่งได้ตอบ
ข้อสงสัยของผู้อ่านไว้ดังนี้

คำถาม: คุณวิจารณ์เย่ฉวินเอาไว้หลายแห่งในหนังสือ ดูเหมือนว่าเย่ฉวินดำเนินการ
ต่างๆ โดยไม่ให้หลินเปียวรู้ เป็นความจริงหรือไม่?

คำตอบ: เย่ฉวินเป็นหัวหน้าสำนักงานของหลินเปียว ข้าพเจ้าซึ่งเป็นเลขานุการต้อง
ติดต่อกับนางอยู่ตลอด เป็นเหตุให้ในบันทึกความทรงจำข้าพเจ้าต้องกล่าวถึงนาง
บ่อยครั้ง เย่ฉวินบ่งสิ่งที่ตนเองทำไม่ให้หลินรู้ แต่เธอก็อ้างชื่อหลินอย่างเต็มปาก ... แต่
ก็เชื่อว่าหลินจะไม่ว่าอะไรเลย ปัญหาก็คือเย่ฉวินจะโกหก และยากที่จะบอกได้ว่าเย่ฉวิน
พูดความจริงกับหลินเปียวมากแค่ไหน

คำถาม: แล้วทำไมเจ้าหน้าที่ในสำนักงานไม่บอกเรื่องนี้ให้หลินรู้?

คำตอบ: ตอนนั้นใครจะกล้า เย่ชอบขู่ว่าใครที่ต่อต้านเธอเท่ากับต่อต้านหลินเปียว และ
ใครที่ต่อต้านหลินเปียวก็เท่ากับต่อต้านประธานเหมา มีใครบ้างอยากโดนประณามว่า
เป็นพวกต่อต้านการปฏิวัติ

(Zhang, 1988 อ้างใน Jin, 1999, p. 152)

ขณะเดียวกันเย่ฉวินก็พยายามส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของหลินลี่กั๋วซึ่งเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยชิงหัว และเมื่อการปฏิวัติวัฒนธรรมทำให้สถานศึกษาต้องหยุดการเรียนการสอนนางจึงจัดการผ่านอู่ฝ่าเสียน ผู้บัญชาการกองทัพอากาศเพื่อให้บุตรชายได้เข้าทำงาน โดยในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1969 อู่ฝ่าเสียนแต่งตั้งให้หลินลี่กั๋วเป็นรองหัวหน้าสำนักงานทั่วไปและรองหัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการของกองทัพอากาศ ซึ่งอู่เข้าใจตลอดมาว่าคำขอของเย่ฉวินคือความต้องการของหลินเปียว หากแต่บันทึกของจางหยุนเซิงระบุว่านางทำไปโดยพลการ เพราะเกรงว่าหลินเปียวจะคัดค้านการใช้ช่องทางพิเศษเพื่อส่งเสริมบุตรชาย (Jin, 1999, p. 157) หลังจากนั้นหลินลี่กั๋วและเพื่อนร่วมงานนามว่า โจวอู๋ฉี (周宇驰) ได้อาศัยชื่อของหลินเปียวในการแสวงหาพรรคพวกและขยายอิทธิพลในกองทัพอากาศ โดยใช้ชื่อกลุ่มว่า “กลุ่มสำรวจและวิจัย” (调研组) หรือที่ต่อมาเรียกว่า “กองเรือร่วม” (联合舰队) ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เป็นนายทหารวัยหนุ่มที่ต้องการเติบโตอย่างรวดเร็วในหน้าที่การงาน

4. รอยร้าวในความสัมพันธ์ระหว่างเหมาเจ๋อตงกับหลินเปียว: ความขัดแย้งระหว่างพรรคกับกองทัพ หรือความขัดแย้งเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศ?

ความสัมพันธ์ระหว่างเหมาเจ๋อตงกับหลินเปียวเสื่อมลงหลังการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 9 เมื่อ ค.ศ. 1969 จนนำไปสู่สวนสนามของหลินในอีกเพียงสองปีถัดมา นักวิชาการหลายคนลงความเห็นว่าเป็นเรื่องตลกขบขันที่มีที่มาจากปัจจัยสำคัญได้แก่ (1) การที่เหมาเจ๋อตงเกรงว่าหลินเปียวและกองทัพจะมีบทบาททางการเมืองมากเกินไปจนขัดกับหลักการที่ว่า “พรรคควบคุมปากกระบอกปืน” (จุลชีพ ชินวรโรจน์, 2542, น. 26; MacFarquhar, 1991, pp. 312-313) และ (2) การที่หลินเปียวคัดค้านนโยบายปรับปรุงความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาของเหมาเจ๋อตงและโจวเอินไหล (MacFarquhar, 1991, pp. 320-323; Ross, 2009, pp. 206-213) ซึ่งความเห็นต่างนี้มีประเด็นที่โต้แย้งได้พอสมควร

แม้ว่าการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 9 จะสะท้อนบทบาทที่เพิ่มขึ้นของกองทัพในการเมืองจีน ดังจะเห็นได้จากสัดส่วนตัวแทนจากกองทัพที่เข้ามานั่งเป็นกรรมการกลางพรรคเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 19 เป็นร้อยละ 45 (MacFarquhar, 1991, pp. 306-307) แต่ก็ไมอาจสรุปได้ว่าเป็นผลมาจากอิทธิพลของหลินเปียวทั้งหมด เพราะขณะนั้นความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียตอยู่ในสภาวะตึงเครียดอย่างมาก การที่สหภาพโซเวียตบุกเชโกสโลวะเกียเมื่อ ค.ศ. 1968 และประกาศหลักการเบรจเนฟ (The Brezhnev Doctrine) ซึ่งระบุว่าสหภาพโซเวียตมีความชอบธรรมในการใช้กำลังกับประเทศสังคมนิยมที่ออกนอกกลุ่มนอกทาง ทำให้จีนเกรงกลัวภัยคุกคามจากสหภาพโซเวียตมากยิ่งขึ้น มีการปะทะกันทางทหารที่ชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีนรวมสองครั้งในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1969 รวมทั้งมีการสร้างหลุมหลบภัยตามเมืองใหญ่ทั่วประเทศเพื่อใช้ในการกรณีที่สหภาพโซเวียตถล่มจีนด้วยอาวุธนิวเคลียร์ สภาวะเช่นนี้ทำให้เหมาเจ๋อตงเห็นความสำคัญกับกองทัพในการรักษาความมั่นคงของจีนเอาไว้ ซึ่ง Teiwes and Sun (1996, p. 130) มองว่าเป็นไปไม่ได้เลยที่กองทัพจะมีที่นั่งในกรรมการกลางพรรคมากขนาดนี้ หากเหมาเจ๋อตงไม่ให้ความเห็นชอบ ส่วนความพยายามของเหมาเจ๋อตงที่จะลดบทบาทของกองทัพนั้นเกิดขึ้นภายหลังการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 10 เมื่อ ค.ศ. 1973 ซึ่งเป็นช่วงที่เขา มีสุขภาพอ่อนแอลงมากจนตัดสินใจโยกย้ายนายทหารในภูมิภาคต่างๆ ครั้งใหญ่ และให้ตั้งเสี่ยวผิงดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารเพื่อเป็นหลักประกันว่ากองทัพจะอยู่ภายใต้การควบคุมของพรรค⁷

ความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดกับสหภาพโซเวียตทำให้เหมาเจ๋อตงและโจวเอินไหลแสวงหาความเป็นไปได้ในการปรับปรุงความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา จนนำไปสู่การเยือนจีนของ

⁷ กล่าวกันว่าหลังจากที่เหมาเจ๋อตงเรียกตัวตั้งเสี่ยวผิงกลับมาทำงานใน ค.ศ. 1973 ตั้งเสี่ยวผิงได้เดือนเหมาเจ๋อตงว่าหากปล่อยให้ทหารมีอำนาจมากเกินไปจะเกิดสภาวะ “แผ่นดินจลาจล” (天下大乱) เมื่อสิ้นยุคเหมาเจ๋อตงไปแล้ว คำเตือนดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจโยกย้ายนายทหารในปีนั้น

ประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน (Richard Nixon) เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1972 โดยเหมาเจ๋อตง บอกกับนิกสันว่าหลินเปียวคัดค้านการปรับปรุงความสัมพันธ์กับสหรัฐ (Teiwes and Sun, 1996, p. 123) และต่อมาในการสนทนากับอดีตนายกรัฐมนตรีเอ็ดเวิร์ด ฮีท (Edward Heath) แห่งสหราชอาณาจักร เหมาเจ๋อตงถึงกับระบุว่าหลินเปียวเป็นคนของสหภาพโซเวียต (Mao, 1998, p. 456) อย่างไรก็ตาม คำพูดของเหมาเจ๋อตงทั้งสองครั้งเกิดขึ้นหลังจากหลินเปียวเสียชีวิต และถูกประณามจากทางการจีนว่าเป็นผู้ทรยศต่อพรรค แต่ในช่วงที่ยังมีชีวิตอยู่เขาไม่เคยแสดงทัศนคติทางการเมืองต่างประเทศที่ชัดเจนออกมาเลย นักวิชาการจีนหลายคนลงความเห็นว่างานหลินเปียวมีอิทธิพลและความสนใจเรื่องการต่างประเทศน้อยมาก (Hamrin, 1994, p. 88, n. 44) สอดคล้องกับบันทึกของจางหยุนเซิงที่ระบุว่าหลินเปียวเน้นหลักขณะฟังรายงานเกี่ยวกับปัญหาแกมพูชา เมื่อเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1970⁸ (Zhang, 1993, p. 15) รวมทั้งไม่มีหลักฐานใดๆ ยืนยันได้ว่าเขาเป็นคนของสหภาพโซเวียต

5. การประชุมที่หลูซาน ค.ศ. 1970 กับปัญหาเรื่องตำแหน่ง “ประธานาธิบดี” และ “อัครราชกุมาร” ของเหมาเจ๋อตง

จุดเริ่มต้นที่แท้จริงของรอยร้าวในความสัมพันธ์ระหว่างเหมาเจ๋อตงกับหลินเปียว เกิดขึ้นในการประชุมกรรมการกลางพรรคตั้งแต่วันที่ 17 ถึง 20 มีนาคม ค.ศ. 1970 เพื่อเตรียมการสำหรับการประชุมสภาผู้แทนประชาชนครั้งที่ 4 และการแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยเหมาเจ๋อตงบอกกับที่ประชุมอย่างชัดเจนว่ารัฐธรรมนูญฉบับใหม่จะไม่มีตำแหน่ง “ประธานาธิบดี” (国家主席) อีกต่อไป แต่ในวันที่ 11 เมษายนของปีนั้น หลินเปียวได้เขียนหนังสือถึงเหมาเจ๋อตง ขอให้คงตำแหน่งดังกล่าวเอาไว้โดยระบุว่าเหมาเจ๋อตงเป็นผู้ที่เหมาะสมกับตำแหน่งนี้ที่สุด และการที่ไม่มีประธานาธิบดีนั้นขัดกับ “ภาวะทางจิตใจ” (心理状态) ของประชาชน แต่เหมาเจ๋อตงยังคงยืนยันให้ยกเลิกตำแหน่งนี้ (A Chronology of the PRC, 1989, p. 41) แม้กระนั้นหลินเปียวก็ยังไม่ลดละความพยายาม โดยในการประชุมกรรมการกลางพรรคเต็มคณะครั้งที่ 2 ของการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 9 ที่หลูซานตั้งแต่วันที่ 23 สิงหาคม ถึง 6 กันยายน ค.ศ. 1970 หลินเปียวได้กล่าวคำปราศรัยในวันเปิดประชุมว่ารัฐธรรมนูญฉบับใหม่ควรรับรองเหมาเจ๋อตง

⁸ หมายถึงเหตุการณ์ที่นายพลลอนนอล (Lon Nol) ยึดอำนาจจากรัฐบาลสมเด็จพระนโรดม สีหนุ แล้วสถาปนาสาธารณรัฐเขมร (The Khmer Republic) โดยมีสหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง

⁹ ตำแหน่งประธานาธิบดีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1954 โดยเหมาเจ๋อตงดำรงตำแหน่งดังกล่าวจนถึง ค.ศ. 1959 จากนั้นหลินเปียวก็ดำรงตำแหน่งแทนจนเกิดการปฏิวัติวัฒนธรรม ตำแหน่งนี้จึงว่างลงในทางพฤตินัย และรัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1975 และ ค.ศ. 1978 ก็ยกเลิกตำแหน่งดังกล่าว จนมาเรียกอีกครั้งในรัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1982 ที่ยังคงใช้อยู่จนปัจจุบัน

ในฐานะ “ผู้นำที่ยิ่งใหญ่ ประมุขแห่งรัฐ และผู้บัญชาการสูงสุด” (伟大领袖、国家元首、最高统帅) ซึ่งเท่ากับเป็นการยืนยันให้คงตำแหน่งประธานาธิบดีเอาไว้นั่นเอง (Bianxiezue, 2010, p. 250)

นักวิชาการหลายคนรวมทั้งสิ่งพิมพ์ของทางการจีนมักอธิบายว่าหลินเปียวต้องการให้คงตำแหน่งประธานาธิบดีเอาไว้เพราะหวังจะได้รับตำแหน่งดังกล่าวเพื่อยกสถานะทางการเมืองของตนเอง (วรศักดิ์ มหัทธโนบล, 2547, น. 118-119; Zong, 1989, p. 151) แต่การอธิบายลักษณะนี้มีข้อโต้แย้งอยู่พอสมควร กล่าวคือ (1) หลินเปียวมีปัญหาสุขภาพเรื้อรังและไม่ชอบพบปะผู้คน เขาจึงไม่น่าจะปรารถนาตำแหน่งประธานาธิบดีที่ต้องมีบทบาทมากในทางพิธีการ (2) ธรรมนูญพรรคเมื่อ ค.ศ. 1969 รับรองแล้วว่าหลินเปียวเป็นทายาททางการเมืองของเหมาเจ๋อตง จึงไม่น่าจะมีเหตุผลอันใดที่เขาจะต้องไขว่คว้าตำแหน่งเชิงพิธีการเช่นประธานาธิบดีเพื่อเสริมสร้างอำนาจ และ (3) การดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของหลินเปียวขณะที่เหมาเจ๋อตงยังมีชีวิตอยู่จะกลายเป็นการแข่งขันท้าทายกับเหมาเจ๋อตงได้ง่ายๆ ดังกรณีของหลิวเส้าฉีที่เคยเป็นประธานาธิบดีมาก่อน หลินเปียวจึงไม่น่าจะปรารถนาตำแหน่งนี้ (Teiwes and Sun, 1996, p. 136; Jin, 1999, p. 129) ถ้าเป็นเช่นนั้น เหตุใดเขาจึงขอให้คงตำแหน่งนี้เอาไว้ คำอธิบายที่เป็นไปได้ก็คือ เหมาเจ๋อตงเป็นผู้ที่มีลักษณะ “ปากไม่ตรงกับใจ” ดังเช่นก่อนการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 9 เหมาเจ๋อตงบอกว่าเจียงชิงไม่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับการเป็นกรรมการการเมือง แต่โจวเอนไหลก็ยังคงใส่ชื่อเจียงชิงลงไปจนนางได้รับตำแหน่งดังกล่าว หลินเปียวจึงอาจมองว่าเหมาเจ๋อตงเพียงแต่ปฏิเสธตำแหน่งประธานาธิบดีตามมารยาทเท่านั้น (Teiwes and Sun, 1996, p. 137)

ประเด็นสำคัญอีกเรื่องหนึ่งในการประชุมที่หลูซานก็คือ วิวาทะว่าด้วยความเป็นอัจฉริยะของเหมาเจ๋อตง โดยในการประชุมกลุ่มย่อยก่อนหน้านั้นเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม ค.ศ. 1970 อุ๋ฝ่าเสี้ยน กรรมการการเมืองที่อยู่ในกลุ่มของหลินเปียวได้เสนอให้ระบุว่าเหมาเจ๋อตงเป็น “อัจฉริยะ” (天才) ในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ จนนำไปสู่การถกเถียงระหว่างอุ๋ฝ่าเสี้ยนฝ่ายหนึ่ง กับจางซุนเจียว (张春桥) และคังเซิง (康生) อีกฝ่ายหนึ่ง ขณะที่เฉินโป่ต้า (陈伯达) แสดงความเห็นสนับสนุนอุ๋ฝ่าเสี้ยน (Teiwes and Sun, 1996, p. 141) เป็นที่รู้กันทั่วไปว่าจางซุนเจียวและคังเซิงอยู่ในกลุ่มของเจียงชิง (คังเซิงเป็นคนแนะนำเหมาเจ๋อตงให้รู้จักเจียงชิงจนแต่งงานกันเมื่อ ค.ศ. 1939) ขณะที่เดิมเฉินโป่ต้าเคยใกล้ชิดกับเจียงชิง แต่เริ่มเอนเอียงมาทางกลุ่มของหลินเปียวในปลายทศวรรษ 1960 ด้วยสาเหตุที่ไม่แน่ชัดนัก ดังนั้นในทัศนะของสมาชิกกลุ่มของเจียงชิง การที่อุ๋ฝ่าเสี้ยนยกย่องเหมาเจ๋อตงว่าเป็นอัจฉริยะมิใช่อะไรอื่นนอกจากเป็นความพยายามที่จะช่วงชิงความได้เปรียบทางการเมือง ซึ่งกลุ่มของเจียงชิงไม่อาจยอมได้

ในการประชุมที่หลูซานเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม ค.ศ. 1970 หลินเปียวได้เสนอให้บรรจุข้อความเกี่ยวกับความเป็นอัจฉริยะของเหมาเจ๋อตงลงในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เหมาเจ๋อตง

ซึ่งนั่งอยู่ในที่ประชุมก็มีได้คัดค้าน (Teiwes and Sun, 1996, p. 144) เมื่อเป็นเช่นนี้ไ่ฉนจึงสั่งให้สมาชิกในกลุ่มของหลินเปียวร่วมกันผลักดันเรื่องนี้ต่อไป โดยในการประชุมกลุ่มย่อยที่แบ่งตามภูมิภาคเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม เฉินโป่ต้า เยนฉวิน อู่ฝ่าเสียน ชิวฮุยจั่ว และหลี่จั่วเฟิงได้แยกย้ายไปประชุมในกลุ่มย่อยต่างๆ และได้กล่าวยกย่องเหมาเจ๋อตงพร้อมกับตั้งคำถามต่อคนที่คัดค้านการเชิดชูอัจฉริยภาพดังกล่าว ผลปรากฏว่าผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการเชิดชูอัจฉริยภาพของเหมาเจ๋อตง โดยเฉพาะอย่างยิ่งวังตงซิง (汪东兴) กรรมการสำรองของกรมการเมืองและหัวหน้าหน่วยรักษาความปลอดภัยของเหมาเจ๋อตง และจอมพลเฉินอี้ (陈毅) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศผู้ซึ่งกล่าวว่า การคัดค้านอัจฉริยภาพของเหมาเจ๋อตงถือเป็นเรื่องที่ร้ายแรง (Teiwes and Sun, 1996, p. 145; Jin, 1999, pp. 124-125) และในที่สุดเฉินโป่ต้าก็เฉลยในห้วงประชุมกลุ่มจีนเหนือ (North China group) ว่าบุคคลที่คัดค้านก็คือ จางซุนเฉียว ผลปรากฏว่าผู้เข้าร่วมประชุมจำนวนมากที่ไม่พอใจบทบาทของจางซุนเฉียวในการปฏิวัติวัฒนธรรมเป็นทุนเดิมอยู่แล้วพากันแสดงความไม่พอใจต่อเขามากขึ้นไปอีก

เมื่อจางซุนเฉียวตกเป็นเป้าของการโจมตีจากกลุ่มของหลินเปียว เจียงชิงจึงยื่นมือมาช่วยเหลือด้วยการพาจางซุนเฉียวและเหยาเหวินหยวน (姚文元) ไปพบเหมาเจ๋อตงในเช้าวันที่ 25 สิงหาคม ซึ่งเหมาเจ๋อตงได้แสดงความไม่พอใจเฉินโป่ต้าเป็นอย่างมาก โดยเรียกประชุมกรรมการประจำกรมการเมืองเป็นการด่วนในบ่ายวันนั้นพร้อมออกคำสั่งให้ยุติการอภิปรายเกี่ยวกับสุนทรพจน์ของหลินเปียวในทันที รวมทั้งห้ามมิให้เผยแพร่รายงานการอภิปรายของกลุ่มจีนเหนือ (Teiwes and Sun, 1996, pp. 147-148) ต่อมาในวันที่ 31 สิงหาคม เหมาเจ๋อตงเขียนจดหมายประณามเฉินโป่ต้าว่าเป็นคนฉ้อฉลทางการเมือง ส่งผลให้เฉินต้องเขียนคำวิจารณ์ตนเอง และที่ประชุมกรมการเมืองในวันถัดมาได้วิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมของเฉินโป่ต้า เยนฉวิน อู่ฝ่าเสียน ชิวฮุยจั่ว และหลี่จั่วเฟิง (Jin, 1999, p. 127) การที่บุคคลเหล่านี้เริ่มตกที่นั่งลำบากทางการเมืองย่อมส่งผลต่อหลินเปียวผู้เป็นหัวหน้ากลุ่มอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หรือเท่ากับว่าการกระทำของบุคคลใกล้ชิดได้ดึงเขาไปสู่ความตกต่ำทางการเมืองโดยไม่ได้ตั้งใจ

คำถามที่ว่า อะไรเป็นแรงจูงใจให้เหมาเจ๋อตงเข้าข้างเจียงชิงในกรณีนี้แล้วหันมาเล่นงานกลุ่มของหลินเปียวยังเป็นเรื่องที่หาคำตอบแน่ชัดไม่ได้ Teiwes and Sun (1996, pp. 148-149) วิเคราะห์ว่าในมุมมองของเหมาเจ๋อตง ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยที่แสดงความไม่พอใจต่อจางซุนเฉียวหลายคนได้รับผลกระทบในทางลบจากการปฏิวัติวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจอมพลเฉินอี้ เหมาเจ๋อตงจึงมองว่าแท้จริงแล้วการวิพากษ์วิจารณ์จางซุนเฉียวก็คือการวิพากษ์วิจารณ์ตัวเขาและการปฏิวัติวัฒนธรรมในทางอ้อมนั่นเอง ขณะที่ Lucian Pye (2000, pp. 150-151) มองว่าเหมาเจ๋อตงเป็นคนที่ระแวงผู้นำหมายเลขสองรองจากตนเอง ดังความสัมพันธ์ระหว่างเขากับหลิวเส้าฉีที่จบลงด้วยโศกนาฏกรรม ดังนั้นเมื่อหลินเปียวกลายเป็นผู้นำอันดับสองตั้งแต่

ค.ศ. 1966 เขาก็เริ่มสะสมความหวาดระแวงในตัวหลินเปียวจนตัดสินใจเข้าข้างเจียงชิงในครั้งนี้ แต่ไม่ว่าเหตุผลที่แท้จริงจะเป็นอย่างไร ผลที่ปรากฏออกมาก็คือ หลังการประชุมที่หลูซานเมื่อ ค.ศ. 1970 หลินเปียวก็ไม่ใช่ที่ไว้วางใจของเหมาเจ๋อตงอีกต่อไป หากการประชุมที่หลูซานเมื่อ ค.ศ. 1959 เป็นจุดเริ่มต้นของความรุ่งโรจน์ทางการเมืองของหลินเปียว การประชุมที่เต๋ียวกันเมื่อ ค.ศ. 1970 ก็เป็นจุดเริ่มต้นของอวสานทางการเมืองของเขา

6. การรุกรืบของเหมาเจ๋อตงและอวสานของหลินเปียว

หลังเสร็จสิ้นการประชุมที่หลูซานในวันที่ 6 กันยายน ค.ศ. 1970 เหมาเจ๋อตงก็เริ่มดำเนินการลิดรอนอำนาจของกลุ่มของหลินเปียวตามยุทธวิธีที่เรียกในเวลาต่อมาว่า “โยนหิน ผสมทราย ขุดหลุมวางฐาน” (甩石头、掺沙子、挖墙脚) ซึ่งมีความหมายตามลำดับคือ (1) การจัดรณรงค์วิพากษ์เงินโป๋ต้าช่วงเดือนพฤศจิกายนของปีนั้นจนถึงเดือนเมษายนของปีถัดมา โดยตราหน้าว่าเขาเป็นผู้ต่อต้านพรรคและเป็นผู้นิยมลัทธิมากซ์ตัวปลอม (2) การแต่งตั้งบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งในหน่วยงานต่างๆ เพื่อลดอำนาจสมาชิกในกลุ่มของหลินเปียว เช่น การให้จีเต็งซุ่ย (纪登奎) จางไฉเชียน (张才千) และหลี่เชียนเนียน (李先念) เข้าไปอยู่ในคณะกรรมการทหารของพรรคเพื่อคานอำนาจกับหวงหย่งเซิ่งและอู่ฝ่าเสี้ยนในเดือนเมษายน ค.ศ. 1971 เป็นต้น และ (3) การโยกย้ายบุคคลในกองทัพที่ใกล้ชิดกับหลินเปียวอย่างหลี่เสวี่เฟิง (李雪峰) และเจิ้งเหว่ยซาน (郑维山) รวมทั้งกองทัพที่ 38 ออกไปจากมณฑลทหารปักกิ่ง (MacFarquhar, 1991, pp. 323-325; Teiwes and Sun, 1996, p. 153)

เอกสารของทางการจีนระบุว่าหลังการประชุมที่หลูซาน หลินเปียวได้เริ่มวางแผนก่อรัฐประหาร โดยในต้น ค.ศ. 1971 เขาและเย่ฉวินได้มอบหมายให้หลินลี่กั๋วไปดำเนินการร่าง “โครงการ 571” เพื่อสังหารเหมาเจ๋อตงและยึดอำนาจรัฐ (A Chronology of the PRC, 1989, pp. 42-43; Zong, 1989, p. 153) อย่างไรก็ตาม เรื่องดังกล่าวปราศจากหลักฐานที่ชัดเจน มีความเป็นไปได้ว่า “โครงการ 571” เป็นสิ่งที่หลินลี่กั๋วและพรรคพวกในกลุ่ม “กองเรือร่วม” ร่างขึ้นมาโดยที่หลินเปียวและเย่ฉวินมิได้รับรู้ด้วย ทั้งนี้หลินลี่กั๋วมีทัศนคติเกี่ยวกับเหมาเจ๋อตงแตกต่างไปจากบิดาและมารดาของเขา สำหรับคนรุ่นหลินเปียวและเย่ฉวินแล้ว เหมาเจ๋อตงคือผู้นำและนักการทหารที่ยิ่งใหญ่ ผู้ทำสงครามชนะพรรคกั๋วหมินต้งและสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน การตัดสินใจใดๆ ของเหมาเจ๋อตงไม่ว่าจะผิดหรือถูกล้วนแต่เป็นสิ่งที่ทุกคนเคารพและไม่กล้าขัดขึ้น¹⁰ แต่สำหรับหลินลี่กั๋วมิใช่เช่นนั้น เขาและพรรคพวกในกองทัพอากาศเป็นคนรุ่นใหม่ที่เติบโตขึ้นภายหลังการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน และเชื่อมั่นในความคิดของตนเอง แต่ไม่ว่าจะเป็นผลงานของหลินเปียวหรือหลินลี่กั๋ว เนื้อหาของ “โครงการ 571” ก็ไม่ใช่แผนปฏิบัติการ

¹⁰ ดูการวิเคราะห์เรื่องนี้ได้ใน Teiwes (2010, pp. 129-157)

สำหรับการทำรัฐประหารแต่อย่างใด หากแต่เป็นเพียงคำประกาศที่วิพากษ์วิจารณ์เหมาเจ๋อตงเท่านั้น (Jin, 1999, pp. 160-161)

เมื่อถึงเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1971 ก็เป็นที่แน่ชัดว่าชีวิตทางการเมืองของหลินเปียวกำลังจะจบลง เพราะในกลางเดือนนั้นเองเหมาเจ๋อตงได้เดินทางโดยรถไฟไปตรวจงานทางภาคใต้และกล่าวกับผู้ปฏิบัติงานของพรรคในท้องถิ่นว่า “คนบางคนอยากเป็นประธานาธิบดีและหวังจะให้พรรคแตกแยกเพื่อเข้ายึดอำนาจ” (A Chronology of the PRC, 1989, p. 43) ซึ่งเป็นการแสดงความไม่พอใจต่อหลินเปียวออกมาอย่างชัดเจน และในเวลาไล่เลี่ยกันก็มีประกาศเป็นทางการว่าการประชุมกรรมการกลางพรรคจะเริ่มขึ้นหลังการฉลองวันชาติในเดือนตุลาคม ซึ่งเป็นไปได้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญเช่นการประชุมเมื่อ ค.ศ. 1966 ที่เป็นจุดจบทางการเมืองของหลิวเส้าฉี ปัจจัยเหล่านี้สร้างแรงกดดันต่อหลินเปียวและคนใกล้ชิด หลินลี่เหิงผู้เป็นบุตรสาวเสนอให้บิดาของเธอเดินทางตามรอยจอมพลจูเต๋อผู้มีเกียรติและไม่ต่อสู้เพื่อตำแหน่งทางการเมือง (Teiwes and Sun, 1996, p. 160) ขณะที่หลินลี่กั๋วเสนอให้บิดาสู่ต่อไป โดยในวันที่ 8 กันยายน ค.ศ. 1971 หลินลี่กั๋วเดินทางไปที่สนามบินซีเจียว (西郊) ชานกรุงปักกิ่งเพื่อประชุมหารือกับพรรคพวกในกองทัพอากาศถึงความเป็นไปได้ในการสังหารเหมาเจ๋อตง แต่พรรคพวกของเขาหลายคนไม่สนับสนุน (Jin, 1999, pp. 170-171)

ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าหลินเปียวรู้เห็นกับการไปประชุมที่สนามบินซีเจียวของหลินลี่กั๋วหรือไม่ เพราะหลักฐานชิ้นเดียวที่เชื่อมโยงเข้ากับการวางแผนสังหารเหมาเจ๋อตงก็คือ กระดาษแผ่นหนึ่งที่มีตัวหนังสือเขียนด้วยลายมือของเขาว่า “จงทำตามคำสั่งของสหายลี่กั๋วและอีว์ฉีฉือ” (盼照立果、宇驰同志传达的命令办) ซึ่งไม่มีน้ำหนักเพียงพอ และมีข้อสงสัยกันมากว่าเป็นลายมือของเขาลงวันที่ 8 กันยายนจริงหรือไม่ (Teiwes and Sun, 1996, pic. 13; Jin, 1999, p. 172) จางหนิง (张宁) คู่หมั้นของหลินลี่กั๋วระบุว่าในช่วงสุดท้ายของชีวิต หลินเปียวซึ่งพำนักอยู่ที่เป่ย์ไต้เหอ (北戴河)¹¹ เอาแต่นั่งเฉยๆ และไม่สนใจอ่านหนังสือหรือสิ่งพิมพ์ใดๆ อีกต่อไป จนเหมือนกับทำใจยอมรับชะตากรรม (Hannam and Lawrance, 1994) แต่ต่อให้เขารู้เห็นกับการไปประชุมดังกล่าวจริง เราก็ไม่อาจสรุปว่าเขาเป็นบุคคลที่ทะเยอทะยานทางการเมืองตามแบบที่ทางการเมืองกล่าวหา เพราะในขณะนั้นเขาอยู่ในสภาพตกต่ำทางการเมืองอย่างมากจนต้องป้องกันตนเอง ดังที่เกาเหวินเชียน (高文谦) อดีตเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานวิจัยเอกสารกลางพรรคซึ่งเขียนประวัติอย่างเป็นทางการของโจวเอนไห่ให้ความเห็นว่า หลินเปียวทำไปเพราะป้องกันตนเอง หาใช่เพราะต้องการยึดอำนาจรัฐแต่แรกไม่ (Gao Wenqian, 2007, p. 197)

¹¹ เป่ย์ไต้เหอเป็นเมืองชายทะเลในมณฑลเหอเป่ย์ ซึ่งในฤดูร้อนผู้นำระดับสูงของจีนจะไปพักผ่อนและประชุมเตรียมการสำคัญ

ความล้มเหลวของการประชุมที่สนามบินซีเจียว ประกอบกับการที่เหมาเจ๋อตงเดินทางโดยรถไฟกลับมาถึงกรุงปักกิ่งในปลายวันที่ 12 กันยายน พร้อมกับเรียกประชุมนายทหารระดับสูงในเมืองหลวง ทำให้หลินลี่กั๋วรีบเดินทางไปถึงเป่ย์ไตเหอเมื่อเวลาประมาณ 20.00 น. เพื่อรายงานสถานการณ์ทั้งหมดให้เหอจินทรานจนนำไปสู่การตัดสินใจหนีในคืนนั้น โดยยังคงมีข้อถกเถียงกันว่าหลินเปียวสมัครใจขึ้นเครื่องบินหนีไปหรือไม่ เพราะหลินลี่เหิงซึ่งไม่ได้หนีไปด้วยยืนยันว่าคืนนั้นบิดาของเธอกินยานอนหลับและเข้านอนไปแล้ว แต่มารดาและน้องชายของเธอมาลักพาตัวบิดาหนีไป (Jin, 1999, p. 173) ไม่ว่าหลินเปียวจะหลบหนีไปโดยมีสติหรือไม่ก็ตาม ในที่สุดเครื่องบินรุ่นไทรเดนท (Trident) หมายเลข 256 ที่มีหลินเปียว เหอจิน และหลินลี่กั๋วโดยสารอยู่ที่เกาะยานขึ้นจากสนามบินซานไห่กวน (山海关) เมื่อเวลา 0.30 น. ของเช้ามีวันที่ 13 กันยายน ค.ศ. 1971 และตกในเขตประเทศมองโกเลียเมื่อเวลาประมาณ 2.30 น. ของวันเดียวกัน โดยไม่มีผู้ใดรอดชีวิต

7. สรุปและส่งท้าย

ในปัจจุบัน ประวัติศาสตร์นิพนธ์จีนฉบับทางการพรรคคอมมิวนิสต์ได้อธิบายเหตุการณ์ในยุคเหมาเจ๋อตง (ค.ศ. 1949 - 1976) โดยยึดตามแนวทางของเอกสารที่ชื่อว่า *มติเกี่ยวกับปัญหาทางประวัติศาสตร์บางประการของพรรคนับแต่สถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน* (关于建国以来党的若干历史问题的决议) ซึ่งผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการกลางพรรคเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1981 อย่างไรก็ตาม เอกสารดังกล่าวชี้ว่าจะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ดังที่ Weigelin-Schwiedrzik (2007, pp. 120-121) แสดงความเห็นไว้ว่า ประวัติศาสตร์นิพนธ์ฉบับทางการนี้อาจผูกขาดประวัติศาสตร์จีนหลัง ค.ศ. 1949 เอาไว้ได้เนื่องจากมีแหล่งข้อมูลอื่นที่ไม่ใช่ทางการอีกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะบันทึกความทรงจำและงานเขียนประเภทอื่นๆ ของบุคคลร่วมสมัย ซึ่งหลายคนยังมีชีวิตอยู่ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21

เพื่อความใน *มติเกี่ยวกับปัญหาทางประวัติศาสตร์* อธิบายว่าหลินเปียวเป็นคนมักใหญ่ใฝ่สูง และมีส่วนสำคัญในการปลุกกระแสการปฏิวัติวัฒนธรรมโดยใช้ประโยชน์จากความผิดพลาดของเหมาเจ๋อตงผู้ซึ่งกำลังหลงใหลในลัทธิบูชาบุคคลและการใช้อำนาจตามอำเภอใจ รวมทั้งยังได้ใส่ร้ายป้ายสีคนเป็นจำนวนมากซึ่งรวมถึงผู้นำระดับสูงอย่างหลิวเส้าฉี จนในที่สุดหลินเปียวก็เผยแพร่แท้ออกมาด้วยการพยายามก่อรัฐประหารใน ค.ศ. 1971 (มติเกี่ยวกับปัญหาทางประวัติศาสตร์, 1981, น. 44, 48, 54) ขณะที่แหล่งข้อมูลอื่นที่ไม่ใช่ของทางการได้ชี้ให้เห็นภาพอีกด้านหนึ่งของหลินเปียวในฐานะผู้นำที่มีปัญหาสุขภาพเรื้อรังและชอบเก็บตัว รวมทั้งการเป็นคนที่ไม่ชอบดินรนต่อสู้หรือทะเลาะวิวาททางการเมือง ความรุ่งโรจน์ของเขาในทศวรรษ 1960 เป็นผลมาจากความต้องการของเหมาเจ๋อตงที่จะใช้กองทัพเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างลัทธิบูชาบุคคล

ซึ่งหลินเปียวต้องยอมคล้อยตามอย่างไม่มีทางเลือก ถึงกระนั้นเราไม่อาจปฏิเสธได้เช่นกันว่าหลินเปียวและคนใกล้ชิดเป็นกลุ่มที่ได้รับประโยชน์จากเรื่องดังกล่าว ดังที่พวกเขาหลายคนได้เป็นกรรมการการเมืองในการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 9 เมื่อ ค.ศ. 1969 แต่ในที่สุดความเคลื่อนไหวของคนใกล้ชิด ความขัดแย้งกับกลุ่มของเจียงชิง และความยากลำบากในการบริหารความสัมพันธ์กับเหมาเจ๋อตงได้นำพาให้หลินเปียวพบจุดจบทางการเมืองพร้อมกับจุดจบของชีวิตในอีกเพียงสองปีถัดมา

อย่างไรก็ตาม ผู้อ่านควรระลึกถึงอคติของผู้ศึกษาวิจัยและข้อจำกัดของแหล่งข้อมูลด้วยเช่นกัน งานศึกษาของ Jin (1999) เกี่ยวกับหลินเปียวนั้นมีที่มาจากเหตุผลส่วนตัวที่ต้องการล้างมลทินให้แก่ผู้ฝ่าฝืนผู้เป็นบิดา ขณะที่งานศึกษาของ Teiwes and Sun (1996) ก็มักอ้างถึงบันทึกของจางหยุนเซิงผู้เป็นเลขานุการประจำสำนักงานของหลินเปียว ซึ่ง Pye (2000, p. 148) ได้ชี้ให้เห็นข้อจำกัดของแหล่งข้อมูลประเภทนี้ กล่าวคือ ผู้เป็นเลขานุการมีแนวโน้มที่จะนำเสนอภาพว่าเจ้านายของตนเป็นบุคคลที่ไม่ชอบดินรน ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าความสำเร็จของเจ้านายเกิดจากทักษะและความมีประสิทธิภาพของผู้เป็นเลขานุการ และวัฒนธรรมจีนซึ่งยอมรับการที่เลขานุการกระทำการในนามของเจ้านายก็ยิ่งตอกย้ำความเป็นไปได้ที่จะเกิดแนวโน้มดังกล่าวขึ้น นี่คือสิ่งที่ผู้อ่านพึงสังวรในการพิจารณาการศึกษาเกี่ยวกับหลินเปียวในมุมมองแบบทวนกระแส

ไม่ว่าเบื้องลึกเบื้องหลังของกรณีหลินเปียวจะเป็นอย่างไร มรณกรรมของเขาเมื่อ ค.ศ. 1971 ก็มีความสำคัญในฐานะที่เป็นจุดเริ่มต้นแห่งอวสานของการปฏิวัติวัฒนธรรมและลัทธิบูชาเหมาเจ๋อตง กล่าวคือ จุดจบของหลินเปียวนำมาซึ่งคำถามในสังคมจีนช่วงทศวรรษ 1970 ว่าแท้จริงแล้วการปฏิวัติวัฒนธรรมเป็นไปเพื่อสร้างลัทธิสังคมนิยมและสนองต่อผลประโยชน์ของประชาชน หรือว่าเป็นเพียงการต่อสู้เพื่อแย่งชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างกลุ่มผู้นำเท่านั้น และการที่ทางการเมืองจีนหลัง ค.ศ. 1971 ออกมาประณามหลินเปียวว่าเป็นผู้ทรยศก็นำมาสู่คำถามอีกเช่นกันว่า ถ้าเป็นไปตามที่กล่าวหาจริง ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเหมาเจ๋อตงไม่เคยระแวงสงสัยหลินเปียวเลยหรือ เหตุใดเหมาเจ๋อตงผู้เปี่ยมไปด้วย “อัจฉริยภาพ” จึงได้แต่งตั้งคนทรยศผู้นี้เป็นทายาทการเมือง หรือว่าที่จริงแล้วเหมาเจ๋อตงก็ไม่ต่างจากผู้นำทั่วไปที่อาจตัดสินใจผิดพลาด หาใช่ “อัจฉริยะ” แบบที่กลไกโฆษณาการของทางการเมืองยกย่องกันไม่ กรณีหลินเปียวจึงเป็นการลดความศักดิ์สิทธิ์ของเหมาเจ๋อตงในบั้นปลายชีวิตไปโดยปริยาย

เอกสารอ้างอิง/References

- เขียน ชีระวิทย์. (2527). *จีนผลิตแผ่นดิน*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- จุลชีพ ชินวรรณ. (2542). การเมืองสาธารณรัฐประชาชนจีน: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต. ใน ประทุมพร วัชรเสถียร และไชยวัฒน์ คำชู (บรรณาธิการ), *จีนในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง* (น. 1-54). กรุงเทพฯ: ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โจวเอนไหล. (24 สิงหาคม 1973). คำรายงานต่อที่ประชุมสมัชชาผู้แทนทั่วประเทศครั้งที่ 10 ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย. ใน *เอกสารสมัชชาผู้แทนทั่วประเทศครั้งที่ 10 ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย*. *เอกสารการประชุมสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ สมัยที่ 1 ชุดที่ 4 แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน*. (ม.ป.ป., น. 3-56). กรุงเทพฯ: กลุ่มเยาวชนรักชาติ.
- บุญศักดิ์ แสงระวี. (2528). *หมายเหตุผู้แปล*. ใน *หยาวหมิงเล่อ. หลินเปียว เบื้องลึกแผ่นดินโค่นประธานเหมา* (น. 205-207). กรุงเทพฯ: หลักไท.
- มติเกี่ยวกับปัญหาทางประวัติศาสตร์บางประการของพรรคคอมมิวนิสต์จีนนับแต่สถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นต้นมา. (1981). ปักกิ่ง: สำนักพิมพ์ภาษาต่างประเทศ.
- วรศักดิ์ มหัทธโนบล. (2547). *เศรษฐกิจการเมืองจีน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยความร่วมมือของคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิทธิพล เครือรัฐติกาล. (2556). "หลิวเส้าฉี: การต่อสู้สองแนวทางและการปฏิวัติวัฒนธรรม." *วารสารศิลปศาสตร์*, 13(2), 58-75.
- หยาวหมิงเล่อ. (2528). *หลินเปียว เบื้องลึกแผ่นดินโค่นประธานเหมา* (บุญศักดิ์ แสงระวี, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: หลักไท.
- หลิวหุยเหียน จ้าวฉี ฉีซินหวา โจวฉีปู้ และหยางจินโจว. (1980, 24 พฤศจิกายน). บันทึกความพินาศแห่งการรัฐประหารปฏิวัติของหลินเปียว. *เหรินหมินรีเป้า*. ใน *หยาวหมิงเล่อ*. (2528). *หลินเปียว เบื้องลึกแผ่นดินโค่นประธานเหมา* (บุญศักดิ์ แสงระวี, ผู้แปล, น. 209-236). กรุงเทพฯ: หลักไท.

- A Chronology of the People's Republic of China*. (1989). Beijing: New Star Publishers.
- A Great Trial in Chinese History: The Trial of the Lin Biao and Jiang Qing Counter-Revolutionary Cliques, Nov. 1980 – Jan. 1981*. (1981). Beijing: New World Press.
- Chan Shih-pu. (1976). *Great Victory for the Military Line of Chairman Mao Tsetung – A Criticism of Lin Piao's Military Line in the Liaohsi-Shenyang and Peiping-Tientsin Campaigns*. Peking: Foreign Languages Press.
- Fei Hsiao Tung. (1981). Reflections of a Judge – By Way of a Preface. In *A Great Trial in Chinese History: The Trial of the Lin Biao and Jiang Qing Counter-Revolutionary Cliques, Nov. 1980 – Jan. 1981* (pp. 1-11). Beijing: New World Press.
- Gao Wenqian. (2007). *Zhou Enlai: The Last Perfect Revolutionary* (Peter Rand & Lawrence R. Sullivan, Trans.). New York, NY: Public Affairs.
- Hamrin, C. L. (1994). Elite Politics and the Development of China's Foreign Relations. In Thomas W. Robinson & David Shambaugh (Eds.), *Chinese Foreign Policy: Theory and Practice*. Oxford: Clarendon Press.
- Hannam, P., & S. V. Lawrence. (1994, January 31). Solving a Chinese Puzzle: Lin Biao's final days and death, after two decades of intrigue. *U.S. News & World Report*. Retrieved October 25, 2012, from <http://www.usnews.com>.
- Hu Sheng. (1994). *A Concise History of the Communist Party of China*. Beijing: Foreign Languages Press.
- Jin Qiu. (1999). *The Culture of Power: The Lin Biao Incident in the Cultural Revolution*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- MacFarquhar, R. (1991). The Succession to Mao and the End of Maoism. In Roderick MacFarquhar & John K. Fairbank (Eds.), *The Cambridge History of China, Volume 15, The People's Republic, Part 2, Revolutions within the Chinese Revolution, 1966-1982* (pp. 305-401). NY: Cambridge University Press.
- Mao Zedong. (1998). *Mao Zedong on Diplomacy*. Beijing: Foreign Languages Press.
- Pye, L. W. (2000, Jul). The Thin Line between Loyalty and Treachery in Mao's China [Review of the book *The Culture of Power: The Lin Biao Incident in the Cultural Revolution* and *The Tragedy of Lin Biao: Riding the Tiger during the Cultural Revolution, 1966-1971*]. *The China Journal*, 44, 145-152.

- Ross, R. S. (2009). *Chinese Security Policy: Structure, Power and Politics*. London: Routledge.
- Sun, W. (1998). Lin Biao. In Colin Mackerras & Donald H. Mcmillen (Eds.). *Dictionary of the Politics of the People's Republic of China* (pp. 140-141). London: Routledge.
- Teiwes, F. C. (2010). Mao and His Followers. In Timothy Cheek (Ed.), *A Critical Introduction to Mao* (pp. 129-168). NY: Cambridge University Press.
- Teiwes, F. C., & W. Sun. (1996). *The Tragedy of Lin Biao: Riding the Tiger during the Cultural Revolution, 1966-1971*. HI: University of Hawaii Press.
- Weigelin-Schwiedrzik, S. (2007). In Search of a Master Narrative for 20th-Century Chinese History. In Julia Strauss (Ed.), *The History of the PRC (1949-1976)* (pp. 216-237). Cambridge: Cambridge University Press.
- Zhang Yunsheng. (1993, March-April). True Account of *Maojiawan*: Reminiscences of Lin Biao's Secretary. *Chinese Law and Government*, 26(2), 11-82.
- Zong Huaiwen. (1989). *Years of Trial, Turmoil and Triumph – China from 1949 to 1988*. Beijing: Foreign Languages Press.

ภาษาจีน

- Bianxiezu (编写组). (2010). *Zhongguo jinxindai lishi gangyao* (中国近代历史纲要) [เค้าโครงประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่]. Beijing: Gaodeng Jiaoyu Chubanshe.
- Guan Weixun (官伟勋). (1993). *Wo suo zhidao de Ye Qun* (我所知道的叶群) [เยฉวินที่ข้าพเจ้ารู้จัก]. Beijing: Zhongguo Wenxue Chubanshe.
- Zhang Yunsheng (张云生). (1988). *Maojiawan jishi: Lin Biao mishu huiyilu* (毛家湾纪实): 林彪秘书回忆录 [บันทึกเหตุการณ์ในเหมาเจ๋อตงผ่านความทรงจำของเลขานุการของหลินเปียว]. Beijing: Chunqiu Chubanshe.